

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: *Η Φόνισσα*

(Κ.Ν.Α., σσ. 93-107)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Οι νατουραλιστές συγγραφείς φροντίζουν να τεκμηριώνουν όσα διαδραματίζονται στα έργα τους, δίνοντας αυθεντικές και ακριβείς λεπτομέρειες¹. Σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται ότι ο Παπαδιαμάντης ακολουθεί αυτή τη βασική αρχή του νατουραλισμού;
2. Στα νατουραλιστικά έργα η πραγματικότητα δεν εξιδανικεύεται και η ανθρώπινη ζωή φαίνεται ότι επηρεάζεται αποφασιστικά από τα υλικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά και κληρονομικά δεδομένα. Να εξηγήσετε με ποιο τρόπο αυτή η βασική αρχή του νατουραλισμού βρίσκει εφαρμογή στην περίπτωση της *Φόνισσας*.
3. Ο Παπαδιαμάντης έδωσε στη *Φόνισσα* τον υπότιτλο “κοινωνικόν μυθιστόρημα”. Ποια είναι η κοινωνική διάσταση του μυθιστορήματος;
4. Ποια στοιχεία για τη Σκιαθίτικη κοινωνία της εποχής του Παπαδιαμάντη μπορείτε να αντλήσετε από το κείμενο;
5. Ποια στοιχεία για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία της εποχής του Παπαδιαμάντη προκύπτουν από το κείμενο;
6. Η ανάδειξη του λαϊκού πολιτισμού εντάσσεται στις επιδιώξεις του νατουραλισμού. Ποια λαογραφικά στοιχεία διακρίνετε στο κείμενο;
7. Ποια θέση κατέχει το θρησκευτικό στοιχείο στη *Φόνισσα*;

---

¹ Πρβλ. επίσης: Ο Παπαδιαμάντης “απέρριπτε την “επίνοιαν” και στη θέση της δεχόταν την άμεση εμπειρία, τη μαρτυρία του αυτόπτη, “ιδίους όμμασιν”· απέφευγε την “υπερβολήν” και “την βεβιασμένην θέσιν ή πλοκήν” και επιζητούσε “την επί της πραγματικότητος” θεμελίωση” (Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γυμνασίου-Λυκείου, 3, πεζογραφία, Βιβλίο του καθηγητή, ΟΕΔΒ, σ. 50).

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. “<H> φόνισσα μάχεται αδιάκοπα να εκλογικεύσει και να εξηθικεύσει, σχεδόν να εξαγιάσει, τα φονικά της”². Να επαληθεύσετε αυτή την κρίση με βάση το κείμενο.
2. Έχει υποστηριχθεί πως το έργο του Παπαδιαμάντη ασκεί μια ιδιαίτερη γοητεία στον αναγνώστη του. Συμφωνείτε με αυτή τη διαπίστωση; Αν ναι, τι σας γοήτευσε στο συγκεκριμένο έργο³;
3. Σε ποια σημεία του κειμένου ο Παπαδιαμάντης χρησιμοποιεί τη δημοτική;
4. Ο Παπαδιαμάντης, όταν γράφει, είναι σαν να παρακολουθεί τους ήρωές του (εδώ κυρίως την Φραγκογιαννού). Νομίζει κανείς ότι ακούει τις σκέψεις της, τους διαλογισμούς της, ότι αφουγκράζεται τα συναισθήματά της. Να δώσετε δείγματα αυτής της τεχνικής του συγγραφέα.
5. Στη *Φόνισσα* ο Παπαδιαμάντης αναδεικνύεται σε δεινό ηθογράφο και βαθύ ανατόμο της ανθρώπινης ψυχής. Να συζητήσετε αυτή την άποψη με βάση το κείμενο.

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Η Φραγκογιαννού προσχεδίασε τους φόνους που διέπραξε; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας αναφερόμενοι σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου.
2. Να βρείτε κάποιους λόγους οι οποίοι θα μπορούσαν, αν όχι να δικαιολογήσουν, τουλάχιστον να εξηγήσουν, τα όσα διέπραξε η Φραγκογιαννού.
3. Ποια είναι η ψυχοσύνθεση της Φραγκογιαννού; Η σκιαγράφηση του χαρακτήρα της από το συγγραφέα καθιστά πειστική τη συμπεριφορά της;
4. Ποιες σκέψεις κάνει η Φραγκογιαννού, καθώς ξενυχτά δίπλα στην κούνια της νεογέννητης εγγονής της;
5. Γιατί η Φραγκογιαννού θεωρούσε τον βίο της “*ανοφελή, μάταιο και βαρύ*”;

---

² Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, *Δαιμόνιο Μεσημβρινό, Έντεκα κείμενα για τον Παπαδιαμάντη*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1978, σ. 136.

³ Πρβλ. Οδ. Ελύτης, *Η μαγεία του Παπαδιαμάντη, Εν λευκώ*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα ³1995, σσ. 57-106.

6. “<Η Φραγκογιαννού> έβλεπεν ότι ποτέ δεν είχε κάμει άλλο τίποτε ειμή να υπηρετή τους άλλους”. Πώς λειτουργεί η φράση αυτή στο κείμενο;
7. Η παράνοια της Φραγκογιαννού δεν την εμποδίζει να κάνει λογικές σκέψεις, να είναι εύστροφη, πανούργα και εκπληκτικά ετοιμόλογη. Σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται αυτή η στάση της;
8. Γιατί τα κορίτσια της Σκιάθου δυσκολεύονταν να βρουν γαμπρούς σύμφωνα με το κείμενο; Πώς επηρεάζει αυτό το κοινωνικό δεδομένο τη βιοθεωρία της Φραγκογιαννού;
9. Η Φραγκογιαννού από τη μια πλευρά πίστευε στο Θεό και από την άλλη διέπραττε εγκλήματα. Σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται η θρησκευτικότητα της Φραγκογιαννού και πώς εξηγείτε από τα συμφραζόμενα του κειμένου αυτή την αντινομία ανάμεσα στη θρησκευτική πίστη και το έγκλημα;
10. Η Φραγκογιαννού από την μια πλευρά πιστεύει ότι επιτελεί θεάρεστο έργο, ενώ από την άλλη νιώθει τύψεις και φοβάται τη θεία τιμωρία. Πώς ερμηνεύετε αυτό το διχασμό της προσωπικότητάς της;
11. “*Η γραία Χαδούλα εύρε τον θάνατον (...) εις το ήμισυ του δρόμου, μεταξύ της θείας και της ανθρωπίνης δικαιοσύνης*”. Να σχολιάσετε την ακροτελεύτια φράση του μυθιστορήματος. Νομίζετε ότι έχει κάποιο συμβολικό χαρακτήρα⁴;
12. Θα χαρακτηρίζατε το τέλος της Φραγκογιαννού ως απόδοση δικαιοσύνης;

Πρβλ. επίσης τους στίχους του Μ. Μαλακάση: *Ο κάθε στοχασμός σου ασμάτων άσμα· / στον κόσμο το δικό σου / κόσμος το κάθε πλάσμα.*

⁴ “*Δεν είπε το λόγο της ούτε η ανθρωπίνη ούτε η θεία δικαιοσύνη, λες και ούτε η μία ούτε η άλλη να θέλουν να αγγίξουν αυτήν την επαναστατημένη ψυχή*” (Βιβλίο του καθηγητή, ό.π., σ. 54).

2.4. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Ευριπίδης: *Μήδεια*⁵

Απ' όσα έχουν ψυχή και νου, γυναίκες,
το πιο δυστυχισμένο είμαστε πλάσμα·
πρώτα με χρήματα περίσσια πρέπει
τον άντρα ν' αγοράσουμε κι αφέντη
να βάλουμε έτσι στο κορμί μας· τούτο
χειρότερο κακό από κείνο. Η πιο μεγάλη
εδώ 'ναι η αγωνία· καλός θα 'βγει;
κακός; Γιατί καμιά τιμή δε φέρνει
στη γυναίκα τον άντρα να χωρίσει
μηδέ να τον αφήσει. Έπειτα πάλι
σε νέες συνήθειες μπαίνοντας και τρόπους,
το φέρσιμο του αντρός ανάγκη πάσα
να προμαντεύει, αφού απ' το σπιτικό της
δεν το 'μαθε. Κι αν πάμε σ' όλα τούτα
καλά και δε βαρυγκομάει εκείνος
για το ζυγό, χαρούμενη η ζωή μας
ειδάλλως κάλλιο να χαθούμε. Ο άντρας
με τους δικούς του όταν στενοχωριέται,
βγαίνει έξω κι αλαφρώνει την καρδιά του
βρίσκοντας συνομήλικους ή φίλους·
όμως εμείς σε μια ψυχή μονάχα
τα μάτια πρέπει να 'χουμε στραμμένα.

Σε ποιο θέμα αναφέρεται η *Μήδεια*;

Φ. Ντοστογιέβσκη: *Έγκλημα και τιμωρία*⁶

... Και ξαφνικά ο Ρασκόλνικοβ θυμήθηκε ολοκάθαρα όλη την προχτεσινή σκηνή δίπλα στην εξώπορτα. Θυμόταν τώρα πως εχτός απ' τους θυρωρούς, στέκονταν και πέρα και αρκετοί άλλοι, ήταν και γυναίκες. Θυμόταν μια φωνή που πρότεινε να τον πάνε αμέσως στο Τμήμα. Το πρόσωπο εκείνου

⁵ Ευριπίδη, *Μήδεια*, στίχοι 230-247, μτφρ. Τάσος Ρούσσος, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1992.

⁶ Φ. Ντοστογιέβσκη, *Έγκλημα και τιμωρία*, μτφρ. Άρης Αλεξάνδρου, τ. Β', εκδ. Γκοβόστη, χ.χ., σσ. 155-156.

που τάλεγε αυτά δεν μπορούσε να το θυμηθεί, θυμόταν όμως πως κάτι του είχε απαντήσει τότε κ' είχε γυρίσει να τον κοιτάξει. Να λοιπόν πώς εξηγιόταν όλη η χτεσινή φρίκη. Το φριχτότερο ήταν πως παρά λίγο να καταστρεφόταν τελειωτικά, παρά λίγο να χαντάκωνε τον εαυτό του εξαιτίας αυτού του τιποτένιου περιστατικού. Ώστε λοιπόν εχτός απ' το νοίκιασμα του σπιτιού και τις ερωτήσεις για τα αίματα, ο άνθρωπος αυτός δεν ξέρει να καταθέσει τίποτ' άλλο. Ώστε λοιπόν κι ο Πορφύρης δεν έχει τίποτα, τίποτα, εχτός απ' αυτό το παραλήρημα, δεν έχει κανένα γεγονός στα χέρια του εχτός απ' αυτή την ψυχολογία που είναι το δίκικο μαχαίρι, δεν έχει τίποτα το θετικό. Ώστε λοιπόν αν δεν παρουσιαστούν τίποτα καινούργια γεγονότα (και δεν πρέπει πια να παρουσιαστούν άλλα, δεν πρέπει, δεν πρέπει!) τότε... μα τότε τι μπορούν λοιπόν να του κάνουν; Πώς μπορούν να τον ξεσκεπάσουν τελειωτικά, έστω κι αν τον συλλάβουν; Ώστε λοιπόν μόλις τώρα έμαθε ο Πορφύρης για το διαμέρισμα και ως τα τώρα δεν ήξερε τίποτα...

Ποιο πρόβλημα, ανάλογο προς εκείνο της Φραγκογιαννούς αντιμετωπίζει ο Ρασκόλνικοβ;

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Ποια στοιχεία προκύπτουν μέσα από το μυθιστόρημα για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία του Παπαδιαμάντη; Τεκμηριώστε τις θέσεις σας αναφερόμενοι σε συγκεκριμένα χωρία. Πότε οι γυναίκες ζούσαν καλύτερα, τότε ή σήμερα;
2. Να σκιαγραφήσετε τον ψυχικό κόσμο της Φραγκογιαννούς και να αναφερθείτε στους λόγους που την οδήγησαν στο έγκλημα.
3. Να καταγράψετε και να χαρακτηρίσετε με συντομία τα πρόσωπα του μυθιστορήματος.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ:.....ΤΜΗΜΑ:.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Η Φόνισσα*

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Ποια στοιχεία για τη Σκιαθίτικη κοινωνία της εποχής του Παπαδιαμάντη μπορείτε να αντλήσετε από το κείμενο;

.....
.....

Μονάδες 5

2. Πώς κατέληξε η Φραγκογιαννού στο συμπέρασμα ότι “ο άνθρωπος δεν συμφέρει να κάμνη πολλά κορίτσια και ότι το καλύτερο είναι να μη πανδρεύεται κανείς”;

.....
.....

Μονάδες 7

3. Ο συγγραφέας στη *Φόνισσα* λειτουργεί ως παντελόπτης αφηγητής που διεισδύει στα τρίςβαθα της ψυχολογίας των ηρώων του, καταγράφοντας τα βαθύτερα κίνητρα των πράξεών τους. Να δώσετε δείγματα αυτής της τεχνικής του συγγραφέα.

.....
.....

Μονάδες 5

4. Η Φραγκογιαννού, σκοτώνοντας μικρά κορίτσια, πίστευε ότι επιτελούσε θεάρεστο έργο. Ποια χωρία του κειμένου επαληθεύουν αυτή την κρίση;

.....
.....

Μονάδες 3